

Piotr Falkowski

ORCID: 0000-0001-8333-0117
(Archiwum Państwowe w Bydgoszczy/
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu)

WARTOŚĆ ŹRÓDŁOWA AKT OSOBOWYCH POLSKIEJ ZJEDNOCZONEJ PARTII ROBOTNICZEJ NA PRZYKŁADZIE ZESPOŁU ARCHIWALNEGO KW PZPR W BYDGOSZCZY

 Na przedpolu archiwalnym dokumentacja jest ściśle związana z instytucją ją wytwarzającą. W czasie, gdy znajduje się ona w urzędzie, instytucji, organizacji lub u osoby prywatnej, jest kształtowana zarówno w toku załatwiania spraw, jak i procesów archiwotwórczych. Pierwotnie dokumentacja jest wykorzystywana w bieżącej działalności aktotwórcy, natomiast po archiwizacji zmienia się jej funkcja informacyjna. Wskutek tego gromadzony materiał archiwalny służy do poznania funkcjonowania instytucji oraz faktów historycznych¹.

Akta osobowe działaczy, nomenklatury czy też pracowników Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Bydgoszczy w pierwszej kolejności były kształtowane w organizacjach partyjnych, a następnie opracowywano je w Archiwum Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Bydgoszczy oraz w Archiwum Państwowym w Bydgoszczy, w którym nadano im ostateczny układ. Materiały te przestały pełnić funkcję użytkową w organach partyjnych, a stały się materiałem poznawczym o ludziach działających i pracujących w partii komunistycznej.

PZPR odpowiadała za wszystkie aspekty życia codziennego i gospodarczego w okresie Polski ludowej. Należy jednak pamiętać, że partia składała się z ludzi, którzy piastowali

¹ M. Gołębiewski, *Potrzeby informacyjne użytkowników informacji archiwalnej*, „Zagadnienia Informacji Naukowej” 1979, nr 1, s. 86.

różne stanowiska i byli odpowiedzialni za kształtowanie rzeczywistości w kraju komunistycznym. Dokumentacja osobowa może zawierać wiele istotnych danych o członkach partii, ich rodzinie oraz otoczeniu i środowisku, w którym przebywali. Warto zatem sprawdzić, jakie informacje zachowały się na ich temat i jaki jest potencjał badawczy tych akt.

Celem niniejszego tekstu jest analiza zawartości wybranych akt personalnych zgromadzonych w zespole archiwalnym „Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Bydgoszczy”. Dodatkowo autor postawił pytanie: Jakie informacje o człowieku zawierają akta osobowe PZPR? W omówieniu nie poruszono kwestii procesów aktotwórczych oraz legislacyjnych. Wymaga to bowiem odrębnych i pogłębionych studiów.

Na początku artykułu przedstawiono literaturę i normatywy archiwalne związane z aktami osobowymi wytworzonymi przez struktury PZPR. Dalej przybliżono dzieje i zawartość zespołu archiwalnego „Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Bydgoszczy” oraz omówiono metody badawcze. W części właściwej tekstu przeprowadzono analizę jednostek archiwalnych i wybranych pism. Na końcu zamieszczono wnioski.

Literatura i normatywy archiwalne

Nie powstało zbyt wiele publikacji poświęconych aktom osobowym², a w szczególności wytworzonym przez organizacje partyjne minionego ustroju. Można wymienić zaledwie kilku autorów, którzy w swoich pracach odnosili się do dokumentacji personalnej. Są to: Tomasz Czarnota, Dariusz Magier, Rafał Jarosz³, Radosław Miłoch i Tomasz Szafron⁴, Bolesław Woszczyński⁵ oraz Marcin Żukowski (współautorem tekstu jest Dariusz Magier)⁶.

² Przykładowe prace dotyczące akt osobowych: K. Peplowska, *Dokumentacja osobowa i placowa* [w:] *Współczesna dokumentacja urzędowa*, red. H. Robótka, Toruń 2011, s. 115–150; K. Strykowski, *Dokumentacja masowa i jej wartościowanie w archiwach wybranych krajów frankofońskich (na przykładzie akt osobowych)* [w:] *Dokumentacja masowa. Z problematyki kształtowania zasobu archiwalnego*, red. I. Mamczak-Gadkowska, K. Strykowski, Poznań 2012, s. 79–102; J. Louchin, *Masowość dokumentacji personalnej oraz jej wartościowanie na przykładzie zasobu Archiwum Państwowego Dokumentacji Osobowej i Placowej w Milanówku* [w:] *Dokumentacja masowa...*, s. 177–186; Z. Krupska, *Problemy oceny akt personalnych wytworzonych w okresie Polski Ludowej*, „Archeion” 1983, t. 76, s. 5–18; K. Paterski, *Zabezpieczenie dokumentacji osobowo-placowej zakładów pracy w II poł. XX w. oraz u progu XXI w.*, „Problemy Archiwistyki” 2009, nr 1, s. 50–58.

³ T. Czarnota, *Kartotekarze i kartoteki w komitetach powiatowych PZPR województwa lubelskiego*, „Wschodni Rocznik Humanistyczny” 2018, t. 15, nr 3, s. 103–127; D. Magier, *Instrukcja organizacyjna Polskiej Partii Robotniczej z 10 września 1944 roku*, „Res Historica” 2018, nr 45, s. 343–356; *idem*, *Dokumentacja personalna PZPR w praktyce metodycznej archiwów państwowych (exemplum Archiwum Państwowego w Lublinie)* [w:] *Dzieje. Wojsko. Edukacja. Księga jubileuszowa Profesora Henryka Hermana w 70. rocznicę urodzin*, red. M. Bednarzak-Libera, J. Gmitruk, Warszawa–Siedlce 2010, s. 285–296; R. Jarosz, *Ukryty skarb. Akta osobowo-placowe PZPR/SdRP w Archiwum Rotacyjnym „Ład” w Lubnej* [w:] *Dzieje biurokracji*, t. 4, cz. 2, red. A. Górak, K. Łatawiec, D. Magier, Lublin–Siedlce 2011, s. 802–810.

⁴ R. Miłoch, T. Szafron, *Akta osobowo-placowe byłej PZPR zgromadzone w Archiwum Państwowym w Katowicach jako przykład źródła do badań nad historią PRL*, „Szkice Archiwalno-Historyczne” 2010, nr 6, s. 145–148.

⁵ B. Woszczyński, *Dokumentacja partyjna w polskich archiwach państwowych*, „Archeion” 1996, t. 96, s. 38–49.

⁶ D. Magier, M. Żukowski, *Pracownicy etatowi Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w świetle wybranych normatywów partyjno-państwowych z 1949, 1972 i 1983 roku*, „Wschodni Rocznik Humanistyczny” 2013, t. 9, s. 369–393.

Należy również odnieść się do prac publikowanych na łamach biuletynu „Archiwa Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej”, który zawierał artykuły dotyczące gromadzenia, przechowywania, opracowania i udostępniania archiwaliów wytworzonych przez PZPR. Nie znaleziono w nim tekstów poświęconych wyłącznie aktom osobowym, jednak wzmianki na ich temat pojawiają się w poszczególnych artykułach⁷. Poruszały one najczęściej zagadnienia spuścizn po działaczach partyjnych⁸.

Archiwiści partyjni stworzyli własne przepisy dotyczące dokumentacji osobowej. W zbiorze wytycznych z 1969 r. zamieszczono dwa normatywy traktujące o aktach personalnych, tj.: Pismo okólne z dnia 29 września 1958 r. w sprawie komisijnego zniszczenia akt partyjnych byłych członków i kandydatów partii⁹ oraz Instrukcję w sprawie inwentaryzowania, opracowania i udostępniania materiałów osobowych i wspomnieniowych przez Archiwum KW PZPR¹⁰. W przepisach z 1976 r. pojawiły się zalecenia pt. „Ewidencja, opracowanie materiałów wspomnieniowych i osobowych”¹¹, natomiast w wytycznych z 1986 r. znalazły się dwie instrukcje dotyczące akt personalnych: Gromadzenie, ewidencja, opracowywanie materiałów wspomnieniowych i akt osobowych¹² oraz Gromadzenie akt osobowych b. członków PZPR i działaczy ruchu robotniczego przejętych z rejonów ewidencji oraz Referatu ds. Działaczy KW¹³.

Po zmianie ustroju państwa polskiego Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych wydała przepisy metodyczne w sprawie dokumentacji przejętej z byłych archiwów i instancji PZPR: Pismo okólne nr 1 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 29 kwietnia 1992 r. w sprawie postępowania z dokumentacją przejętą z b. archiwów komitetów wojewódzkich Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej¹⁴ oraz Pismo

⁷ N. Kołomejczyk, *Wojewódzkie archiwa PZPR*, „Archiwa Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej” 1980, nr 1, s. 10–21; Z. Pietrzyk, *Stan gromadzenia i archiwalnego opracowania akt PZPR w archiwach komitetów wojewódzkich w świetle ankiety sprawozdawczej CA za rok 1980*, „Archiwa Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej” 1981, nr 3, s. 17–24; Z. Szczygielski, *Uwagi o metodach i sposobie gromadzenia wspomnień*, „Archiwa Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej” 1985, nr 7, s. 22–29.

⁸ W. Mroczkowski, *Ważniejsze nabytki akt Centralnego Archiwum KC PZPR w latach 1976–1979*, „Archiwa Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej” 1980, nr 1, s. 40–47; *idem*, *Zbiory i spuścizny działaczy PPS przechowywane w Centralnym Archiwum KC PZPR*, „Archiwa Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej” 1982, nr 4, s. 33–45; N. Kołomejczyk, *Spuścizny – problemy ich zawartości i opracowania (z doświadczenia Centralnego Archiwum KC PZPR)*, „Archiwa Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej” 1983, nr 5, s. 12–19; *Zasady gromadzenia i archiwalnego opracowania spuścizn w Centralnym Archiwum KC PZPR*, „Archiwa Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej” 1986, nr 8, s. 58–63; R. Czarnecka, *Spuścizna Stanisława Skrzyszewskiego w CA KC PZPR (zawartość i metody archiwalnego opracowania)*, „Archiwa Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej” 1988, nr 10, s. 10–26.

⁹ *Pismo okólne z dnia 29 września 1958 r. w sprawie komisijnego niszczenia akt partyjnych byłych członków i kandydatów partii [w:] Archiwa komitetów wojewódzkich PZPR – zbiór przepisów*, Warszawa 1969, s. 12–13.

¹⁰ *Instrukcja w sprawie inwentaryzowania, opracowania i udostępniania materiałów osobowych i wspomnieniowych przez Archiwum KW PZPR [w:] Archiwa komitetów wojewódzkich..., s. 81–87.*

¹¹ *Ewidencja, opracowanie materiałów wspomnieniowych i osobowych [w:] Wytyczne w sprawie działalności archiwów KW PZPR*, Warszawa 1976, s. 42–46.

¹² *Gromadzenie, ewidencja, opracowywanie materiałów wspomnieniowych i akt osobowych [w:] Wytyczne w sprawie działalności..., s. 52–57.*

¹³ *Gromadzenie akt osobowych b. członków PZPR i działaczy ruchu robotniczego przejętych z rejonów ewidencji oraz Referatu ds. Działaczy KW [w:] Wytyczne w sprawie działalności..., s. 58–59.*

¹⁴ *Pismo okólne nr 1 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 29 kwietnia 1992 r. w sprawie postępowania z dokumentacją przejętą z b. archiwów komitetów wojewódzkich Polskiej Zjednoczonej*

okólne nr 3 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 24 października 1994 r. w sprawie oceny dokumentacji przejętej z b. archiwów komitetów wojewódzkich PZPR¹⁵. W obu normatywach znajdują się paragrafy odnoszące się do akt osobowych.

Źródła archiwalne

Zespół „Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Bydgoszczy” obecnie przechowywany jest w Archiwum Państwowym w Bydgoszczy pod numerem ewidencyjnym 1935¹⁶. Bydgoska placówka przejęła Archiwum KW PZPR w Bydgoszczy na mocy decyzji Rady Ministrów z 19 marca 1990 r. oraz z polecenia Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 20 marca 1990 r. Akta przekazano na podstawie spisów zdawczo-odbiorczych po uprzednim wykonaniu skontrum zasobu archiwum partyjnego. Przyjęcie materiałów zostało odnotowane w księdze nabytków pod numerem 28/90. W październiku 1990 r. Socjaldemokracja Rzeczypospolitej Polskiej przekazała dodatkowych 95 teczek osobowych¹⁷. W 2000 r. Archiwum Państwowe w Bydgoszczy otrzymało od Sojuszu Lewicy Demokratycznej kolejnych 213 jednostek archiwalnych, które dołączono do zespołu KW PZPR w Bydgoszczy, w tym 199 teczek akt personalnych¹⁸. Wspomniany zespół został opracowany w latach 2002–2007 przez starszego archiwistę Beatę Dembowy¹⁹. Jego granicami chronologicznymi są lata 1948–1990, natomiast dla akt osobowych – 1917–1991. Zachowało się ok. 70 proc. akt²⁰ i obecnie zespół liczy 8933 j.a., tj. 133,62 mb.²¹

Na zawartość zespołu archiwalnego składają się materiały: konferencji wojewódzkich, obrad plenarnych, akt sekretariatu, kancelarii I sekretarza, biura egzekutywy oraz wydziałów – Organizacyjnego, Propagandy, Administracji, Ekonomicznego, Handlu i Rolnego. Dodatkowo przechowywane są w nim meldunki KW PZPR w Bydgoszczy adresowane do Komitetu Centralnego PZPR oraz kolekcje fotografii, plakatów, afiszy i druków ulotnych. Ponadto zachowały się obiekty niearchiwalne²² oraz materiały archiwalne: Wojewódzkiej Komisji Rewizyjnej, Wojewódzkiej Komisji Kontroli Partyjnej i Kontrolno-Rewizyjnej, Wieczorowego Uniwersytetu Marksizmu-Leninizmu, Archiwum KW PZPR w Bydgoszczy, Referatu Działaczy Ruchu Robotniczego (w tej serii znajdują się akta personalne i wspomnienia działaczy ruchu robotniczego), Referatu Historii Partii, Wydziału Komunikacji, Wydziału Nauki i Oświaty, Wydziału

Partii Robotniczej (KW PZPR) [w:] Zbiór przepisów archiwalnych wydanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w latach 1952–2000, wybór i oprac. M. Tarakanowska, E. Rosowska, Warszawa 2001, s. 573–582.

¹⁵ *Pismo okólne nr 3 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 24 października 1994 r. w sprawie oceny dokumentacji przejętej z b. archiwów komitetów wojewódzkich PZPR [w:] Zbiór przepisów archiwalnych wydanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych..., s. 586–598.*

¹⁶ B. Dembowy, *Inwentarz archiwalny Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Bydgoszczy*, Bydgoszcz 2007, s. 1.

¹⁷ *Ibidem*, s. 6.

¹⁸ Księga nabytków Archiwum Państwowego w Bydgoszczy, nab. 106/2000.

¹⁹ B. Dembowy, *op. cit.*, s. 17.

²⁰ *Ibidem*, s. 6.

²¹ APB, Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Bydgoszczy, <https://szukajwarchiwach.pl/6/1935/0#tabZespól> (dostęp 7 III 2021 r.).

²² B. Dembowy, *op. cit.*, s. 8.

Ogólnego oraz Wydziału Kadr. W dziale personalnym znajdują sięteczki osobowe nomenklatury oraz pracowników²³.

Na zakończenie należy dodać, że w Archiwum Państwowym w Bydgoszczy oprócz „Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Bydgoszczy” przechowywanych jest ok. 300 zespołów archiwalnych wytworzonych przez inne organy PZPR²⁴. Powyższe archiwalia mogą posłużyć jako źródła uzupełniające dla materiałów zgromadzonych przez KW PZPR w Bydgoszczy.

Metodyka badań

Do analizy akt osobowych KW PZPR w Bydgoszczy zastosowano metodę reprezentacyjną. W trakcie badania użyto próby losowej polegającej na wyborze przypadkowych elementów z zamkniętego zbioru generalnego. Populacją generalną jest wyodrębniony zbiór obiektów różniących się wartościami jakiejś cechy²⁵. W naszym przypadku były toteczki personalne pracowników, działaczy i nomenklatury KW PZPR w Bydgoszczy, które zgromadzono w trzech seriach archiwalnych. Jest to zbiór zamknięty, ponieważ – jak już wspomniano – nie ma przewidywanych dopływów do zespołu archiwalnego²⁶, oraz różnorodny pod względem zawartości archiwaliów. Analizie poddano następujące serie:

1. „Akta personalne i wspomnienia działaczy ruchu robotniczego” (1334 j.a.).
2. „Teczki personalne nomenklatury” (628 j.a.).
3. „Akta osobowe: pracowników organizacji partyjnych PZPR, członków oraz akt emerytalne ich rodzin” (1943 j.a.).

Do obliczenia próby użyto kalkulatora wielkości próby²⁷. Wielkość populacji stanowiła liczba jednostek archiwalnych z danej serii. Przyjęto następujące wartości dla poszczególnych kryteriów: poziom ufności wynoszący 0,95²⁸, błąd maksymalny 0,05²⁹, natomiast wielkość frakcji określono na 0,99³⁰. Powyższe wartości były stałe dla każdej serii. Uzyskano łączny wynik 45 jednostek reprezentacyjnych dla badanych serii archiwalnych, co daje 15 j.a. z każdej serii. W celu wyłonienia losowych sygnatur archiwalnych użyto generatora liczb losowych³¹, a następnie przeanalizowano metodą jakościową zawartość teczek osobowych.

²³ APB, Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Bydgoszczy, <https://szukajwarchiwach.pl/6/1935/0#tabSerie> (dostęp 7 III 2021 r.).

²⁴ APB, Lista zespołów, https://szukajwarchiwach.pl/6/str/3/100?sort=syg_order&filtr=Polskiej%20Zjednoczonej%20Partii%20Robotniczej#tabZasoby (dostęp 7 III 2021 r.).

²⁵ A. Burzyński, *Elementy statystyki dla historyków. Materiały do ćwiczeń, wykładów i metodyki prac badawczych*, t. 1, Kraków 1980, s. 230–231.

²⁶ Zespół archiwalny KW PZPR w Bydgoszczy jest zespołem zamkniętym, ponieważ obecnie nie ma do niego dopływów. PZPR bowiem nie istnieje i nie przekazuje systematycznie archiwaliów. Dopływy mogą być jedynie okazjonalne, np. darowizny, przekazanie odnalezionych akt.

²⁷ Kalkulator wielkości próby zob. <https://pbs.pl/dobor-proby-badawczej/> (dostęp 7 III 2021 r.).

²⁸ Poziom ufności – wskaźnik oznaczający, jak bardzo możemy być pewni uzyskanych rezultatów. Zob. *Kalkulator doboru próby*, <https://www.naukowiec.org/dobor.html> (dostęp 7 III 2021 r.).

²⁹ Błąd maksymalny – informuje nas o tym, jaką „poprawkę” powinniśmy przyjąć. Zob. *Kalkulator doboru próby*, <https://www.naukowiec.org/dobor.html> (dostęp 7 III 2021 r.).

³⁰ Wielkość frakcji – szacunek występowania określonej cechy w populacji. Zob. *Kalkulator doboru próby*, <https://www.naukowiec.org/dobor.html> (dostęp 7 III 2021 r.).

³¹ Zob. *Random.org*, <https://www.random.org/integers/?fbclid=IwAR18OK7QbLn5r7Nph9jOUikHfzzCZbKXufuJxJawFW52C85sU4s2EMJCo> (dostęp 7 III 2021 r.).

Dla poszczególnych serii wylosowano następujące sygnatury archiwalne:

1. „Akta personalne i wspomnienia działaczy ruchu robotniczego” – sygnatury: 2579, 2620, 2654, 2861, 2868, 2940, 2946, 3036, 3104, 3263, 3327, 3330, 3571, 3625, 3685.
2. „Teczki personalne nomenklatury” – sygnatury: 4889, 4963, 5044, 5090, 5150, 5166, 5185, 5191, 5215, 5257, 5330, 5356, 5377, 5402, 7529.
3. „Akta osobowe: pracowników organizacji partyjnych PZPR, członków oraz akta emerytalne ich rodzin” – sygnatury: 5648, 5973, 6072, 6129, 6257, 6434, 6600, 6638, 6865, 6874, 7054, 7183, 7227, 7395, 7556.

Analiza wyników badań³²

Seria „Akta personalne i wspomnienia działaczy ruchu robotniczego” zawiera 1334 j.a. Na podstawie wylosowanych 15 jednostek w zawartości akt osobowych można wyróżnić 29 typów dokumentów:

- ankieta personalna (dla członków aktywu, PPR, PPS, uczestnika rewolucji październikowej),
- biogram stworzony na podstawie akt osobowych³³,
- charakterystyka członka/kandydata partii³⁴,
- deklaracja członkowska (PPS i PPR)³⁵,
- dokumentacja partyjna³⁶,
- pisma związane z przekazywaniem akt pomiędzy instancjami partyjnymi,
- dokumenty dotyczące przyjęcia do partii³⁷,
- karta ewidencyjna, karta osobowa³⁸,
- kwestionariusz osobowy (PPS, PPR),
- legitymacja partyjna,
- lista członków PZPR³⁹,
- lista opłaconych składek przez członków PZPR,
- metryczka zawartości akt⁴⁰,
- mowa pogrzebowa,
- nekrolog,
- odpis książki,

³² Wyniki analizy archiwaliów zostały przedstawione w sposób zbiorczy. Otrzymane zestawienie obrazuje możliwą zawartość akt osobowych, ponieważ zbadane teczki mają odmienne zawartości.

³³ Sformalizowany dokument partyjny odnotowujący najważniejsze fakty dotyczące działalności partyjnej członka; tworzony na podstawie akt osobowych.

³⁴ Pismo przedstawiające sylwetkę kandydata, członka partii. Charakterystyka najczęściej zawierała następujące informacje: dane o człowieku, ogólna opinia oraz opinia o postawie moralno-politycznej.

³⁵ Deklaracja PPR była dokumentem, w którym kandydat zwracał się z prośbą o przyjęcie w szeregi partii. Deklaracja PPS miała formę kwestionariusza osobowego kandydata ubiegającego się o wstąpienie do organizacji partyjnej.

³⁶ Przez dokumentację partyjną należy rozumieć pisma wystawiane przez organy partyjne i odnoszące się do osoby, dla której była prowadzonateczka osobowa, np. pismo przewodnie dotyczące przesłania ankiety, opinii i charakterystyki.

³⁷ Zbiór dokumentów aplikacyjnych do partii, np. deklaracja, opinia, wniosek o przyjęcie, życiorys, ankieta personalna.

³⁸ Formularz zawierający informacje o członku partii, tj.: dane osobowe, wykształcenie, zawód, przebieg służby wojskowej, przynależność partyjna; przyjmował postać pojedynczej karty.

³⁹ Spis członków Koła PZPR w Barcinie.

⁴⁰ Spis dokumentów w tezcze personalnej.

- odpis kwestionariusza osobowego,
- opinia (służbowa, partyjna i PPS),
- dokumentacja emerytalno-rentowa,
- pisma dotyczące pogrzebu z honorami,
- dokumenty dotyczące wyborów ludowych z 1946 r.,
- prośba o skierowanie do partii w innym mieście,
- przydział partyjny,
- rekomendacja partyjna,
- skierowanie na zjazd partyjny,
- wniosek o przyznanie odznaczenia,
- wspomnienia (własne i innych członków o działaczach),
- zaświadczenia (partyjne, urzędowe, o zachowaniu się w czasie okupacji),
- życiorys.

W serii „Teczki personalne nomenklatury” jest 628 j.a. W przebadanych 15 jednostkach można wymienić 30 typów dokumentów:

- akceptacja na stanowisko w partii/zakładzie pracy⁴¹,
- adnotacja do akt o pochodzeniu społecznym⁴²,
- ankieta personalna (dla aktywu partyjnego, PPR),
- biogram kandydata/członka załączony do opinii⁴³,
- charakterystyka członka/kandydata partii⁴⁴,
- dokumentacja płacowa,
- dokumentacja partyjna⁴⁵,
- dyplom uczelni wyższej,
- karta ewidencyjna⁴⁶,
- kwestionariusz osobowy (PZPR, KC PZPR, członków wstępujących do PPR),
- legitymacja członkowska,
- notatka z rozmowy kwalifikacyjnej działacza⁴⁷,
- notatka służbowa o działaczu⁴⁸,
- notatka służbowa z ustalenia dotycząca rodziny działacza⁴⁹,
- odpis aktu metrykalnego,
- odpis świadectwa szkolnego,
- opinia partyjna lub służbowa,
- oświadczenie (własne)⁵⁰,
- podanie o pracę,

⁴¹ Dokument (najczęściej uchwała egzekutywy KW PZPR) zatwierdzający wniosek o przyjęcie na dane stanowisko w pracy lub w partii.

⁴² Pismo potwierdzające status społeczny wystawiane przez organ nadrzędny.

⁴³ Nota biograficzna przedstawiająca sylwetkę osoby.

⁴⁴ Zob. przyp. 34.

⁴⁵ Zob. przyp. 36.

⁴⁶ Zob. przyp. 38.

⁴⁷ Notatka sporządzona na podstawie rozmowy kwalifikacyjnej przeprowadzonej z działaczem ubiegającym się o dane stanowisko.

⁴⁸ Dokument miał charakter donosu, w którym opisywano postawę oraz stan majątkowy działacza.

⁴⁹ Był to opis pochodzenia społecznego rodziny członka PZPR.

⁵⁰ Oświadczenia mogły być związane z różnymi sprawami, np. z potwierdzeniem stanu rodziny, zachowaniem w trakcie okupacji czy stanem majątkowym.

- podanie o przyjęcie do PPR,
- referencje partyjne,
- protokół porządkowania akt osobowych⁵¹,
- świadectwo pracy,
- wniosek o przyjęcie na uniwersytet,
- wniosek o przyjęcie na stanowisko,
- wyniki badań krwi,
- zapytanie o niekaralność,
- zaświadczenie lekarskie,
- dokument w sprawie zwolnienia z pracy⁵²,
- życiorys.

Trzecia i ostatnia seria „Akt osobowych: pracowników organizacji partyjnych PZPR, członków oraz akt emerytalne ich rodzin” składa się z 1943 j.a. W omawianych 15 jednostkach znajduje się 45 dokumentów różnego typu:

- angaż do pracy⁵³,
- ankieta personalna,
- arkusz ocen⁵⁴,
- charakterystyka członka/kandydata partii⁵⁵,
- deklaracja członkowska PPS⁵⁶,
- dokumentacja partyjna⁵⁷,
- dokumentacja płacowa,
- dyplom ukończenia studiów,
- pismo o przyjęciu do pracy⁵⁸,
- karta dotycząca wykluczenia z partii⁵⁹,
- karta ewidencji⁶⁰,
- karta zastępcza⁶¹,
- kwestionariusz osobowy (członka/kandydata partii, PPS),
- notatka z rozmów z działaczem⁶²,
- opinia,
- oświadczenie (własne, majątkowe)⁶³,
- podanie o pracę,
- pokwitowanie odbioru akt personalnych,

⁵¹ Dokument zawierający informacje: dane osobowe i termin brakowania poszczególnych pism z teczek.

⁵² Pisma zawiadamiające o zwolnieniu z posady, np. o zwolnieniu dyscyplinarnym lub ze względu na zły stan zdrowia.

⁵³ Umowa o pracę.

⁵⁴ Wypis ocen z Wyższej Szkoły Nauk Społecznych w Warszawie.

⁵⁵ Zob. przyp. 34.

⁵⁶ Zob. przyp. 35.

⁵⁷ Zob. przyp. 36.

⁵⁸ Pismo przewodnie informujące o przyjęciu do pracy, określające stanowisko oraz wynagrodzenie.

⁵⁹ Formularz dotyczący działacza wykluczonego z partii, zawierający dane osobowe oraz przyczyny wydalenia ze struktur partyjnych.

⁶⁰ Formularz zawierający najważniejsze dane o pracowniku.

⁶¹ Formularz dotyczący wypożyczenia akt osobowych.

⁶² Zob. przyp. 47.

⁶³ Zob. przyp. 50.

- prośba o wydanie opinii⁶⁴,
- protokół posiedzenia zespołu orzekającego⁶⁵,
- protokoły przesłuchania świadka⁶⁶,
- pismo w sprawie przeniesienia na inne stanowisko,
- referat⁶⁷,
- rekomendacja partyjna,
- pismo dotyczące rezygnacji z pracy,
- pismo w sprawie rozwiązania umowy o pracę,
- spis dokumentów,
- świadectwo szkolne,
- świadectwo pracy,
- pismo w sprawie orzekającej⁶⁸,
- uchwała o przyjęciu do pracy,
- umowa o pracę,
- wniosek urlopowy,
- wniosek o pracę,
- wniosek o przyjęcie do partii,
- wniosek o zwolnienie z pracy,
- wyciąg z akt osobowych⁶⁹,
- wyciąg z posiedzenia egzekutywy PZPR,
- wymeldowanie z ewidencji partyjnej,
- pismo w sprawie wynagrodzenia jubileuszowego,
- pismo dotyczące wypłaty ekwiwalentu,
- zaświadczenie lekarskie,
- zaświadczenie o działalności partyjnej,
- zaświadczenie o niekaralności,
- zaświadczenie o pracy,
- życiorys.

Po przeanalizowaniu losowo wybranych akt osobowych z trzech serii archiwalnych stwierdzono, że we wszystkich pojawiają się następujące dokumenty:

- ankiety personalne (przynajmniej jeden formularz wystąpił w 22 j.a. z przebadanych 45 j.a.);
- kwestionariusze osobowe (przynajmniej jeden formularz wystąpił w 23 j.a. z przebadanych 45 j.a.);
- opinie (przynajmniej jeden dokument wystąpił w 22 j.a. z przebadanych 45 j.a.);
- charakterystyki (przynajmniej jeden dokument wystąpił w 17 j.a. z przebadanych 45 j.a.);
- życiorysy (przynajmniej jeden dokument wystąpił w 28 j.a. z przebadanych 45 j.a.).

⁶⁴ Prośba pracodawcy do instancji partyjnej o wydanie opinii o członku partii.

⁶⁵ Protokół posiedzenia orzekającego w sprawie dyscyplinarnej.

⁶⁶ Przesłuchanie świadka dotyczyło sprawy dyscyplinarnej.

⁶⁷ Referaty na temat rewolucji październikowej oraz budowy wsi w ZSRS.

⁶⁸ Pisma przewodnie odnoszące się do sprawy dyscyplinarnej.

⁶⁹ Formularz zawierający następujące informacje: dane osobowe członka PZPR, przebieg kariery zawodowej oraz funkcje pełnione w aparacie partyjnym.

Na podstawie tych dokumentów przedstawiono, jaki zestaw danych o osobie dostarczają nam akta personalne PZPR. Materiały te nie tylko występują we wszystkich seriach archiwalnych, lecz także stanowią największą część każdej z nich. Wymienione źródła wybrano również ze względu na ich głębię informacyjną odnoszącą się do członka i/lub pracownika PZPR.

Analizowane dokumenty podzielono na dwie grupy: pierwszą są pisma przygotowane przez partię lub pracodawcę (opinie i charakterystyki), natomiast drugą – materiały stworzone przez pracownika lub członka PZPR (ankiety personalne, kwestionariusze czy życiorysy).

W pierwszej kolejności zostaną omówione dokumenty wystawione przez pracodawcę lub zwierzchników partyjnych. Charakterystyki nie miały jednej ustalonej formy czy też formularza, najczęściej składały się z trzech zasadniczych części: dane o osobie, ogólna opinia oraz opinia o postawie moralno-politycznej. Z pierwszej części można uzyskać takie informacje, jak: imię, nazwisko, data i miejsce urodzenia, imię ojca. Druga część to opinia dotycząca przebiegu zatrudnienia lub członkostwa w partii. Trzecia – i ostatnia – odnosi się z kolei do poglądów politycznych, światopoglądu, postawy etyczno-moralnej. W materiałach występują również charakterystyki, które mogły być rozbudowane o dodatkowe zestawy danych. W pierwszej części pojawiały się np. informacje o: pochodzeniu społecznym, wykształceniu, zawodzie wyuczonym i wykonywanym, zajmowanym stanowisku, stanie cywilnym, narodowości i obywatelstwie, miejscu zamieszkania, odznaczeniach państwowych, karalności. Ogólna opinia rozbudowana była o następujące elementy: opis przynależności związkowej, partyjnej i stowarzyszeniowej, szczegółowy przebieg kariery zawodowej oraz partyjnej. W ostatniej części mogły znaleźć się informacje o współdziałaniu z innymi towarzyszami i pracownikami⁷⁰.

Opinie były wydawane przez organy zwierzchnie oraz pracodawców. W swojej zawartości zbliżone były do charakterystyk i – podobnie jak one – nie miały usystematyzowanej formy czy formularza. Można je podzielić na trzy części: na temat osoby, o przebiegu pracy zawodowej lub członkostwie w partii oraz dotyczące światopoglądu i podejścia do wykonywanych zadań. Z pierwszej części można pozyskać podstawowe dane, tj.: imię, nazwisko, data i miejsce urodzenia, imię ojca oraz matki. Uzupełnieniem tych wiadomości mogły być informacje o: wykształceniu, pochodzeniu społecznym, zawodzie wyuczonym i wykonywanym, zajmowanym stanowisku, stanie cywilnym, przynależności partyjnej czy miejscu zamieszkania. Druga część zawierała informacje o przebiegu pracy lub członkostwie w partii. Dopelnieniem tych danych były wiadomości o przynależności do organizacji społecznych, zawodowych i politycznych. Ostatnią część poświęcono wyrażeniu oceny: społeczno-politycznej, etyczno-moralnej oraz

⁷⁰ APB, Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Bydgoszczy, sygn. 3104, Charakterystyka, 1949 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 4963, Charakterystyka, 1950 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5044, Charakterystyka, 1952 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5090, Charakterystyka partyjna, 1955 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5090, Charakterystyka służbowa, 1955 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5150, Charakterystyka, 1953 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5185, Charakterystyka, 1953 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5215, Charakterystyka służbowa, 1980 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5377, Charakterystyka, 1952 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 6072, Charakterystyka (część B), 1985 r., k. 27; *ibidem*, sygn. 6434, Charakterystyka, 1952 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 6600, Charakterystyka, 1954 r., k. 1; *ibidem*, sygn. 6638, Charakterystyka, 1953 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 6865, Charakterystyka, 1952 r., s. 10; *ibidem*, sygn. 6874, Charakterystyka, 1949 r., s. 1; *ibidem*, sygn. 7395, Charakterystyka, 1953 r., s. 1; *ibidem*, sygn. 7556, Charakterystyka, 1954 r., s. 1; *ibidem*, sygn. 7529, Charakterystyka, 1955 r., b.p.

zawodowej. W opinii niekiedy podawano informacje o odznaczeniach państwowych⁷¹. Na podstawie analizy charakterystyk oraz opinii wystawianych przez pracodawców lub instytucje partyjne można stwierdzić, że omawiane dokumenty mają identyczny zestaw informacji o osobie.

Kolejną grupą dokumentów wartą omówienia są te wypełniane przez kandydatów, pracowników oraz członków PZPR: ankiety i kwestionariusze. Najczęściej występującym formularzem była ankieta personalna. Analizie poddano druki wypełnione w latach 1949–1953, 1955, 1957, 1970–1976. Z dokumentów z pierwszych lat powojennych (do 1955 r.) można uzyskać następujące informacje: imię, nazwisko, pseudonimy, data i miejsce urodzenia, narodowość i przynależność państwowa, pochodzenie społeczne, zawód wyuczony i wykonywany, wykształcenie, stopień naukowy, znajomość języków obcych, stan cywilny oraz dane o członkach rodziny, stosunku do służby wojskowej (przed wojną, w trakcie oraz po jej zakończeniu), działalności partyzanckiej, odznaczeniach państwowych, stanie majątkowym, przynależności organizacyjnej (przed wojną, w trakcie oraz po jej zakończeniu), prześladowaniach (przed wojną oraz w trakcie okupacji), wpisaniu na volkslistę, karalności, wyjazdach zagranicznych, a także szczegółowy opis członków rodziny (przebywającej za granicą, ich prześladowaniach, działalności w ZWZ, AK, WiN, NSZ, służbie w formacjach mundurowych, przynależności partyjnej, organizacyjnej), opis kariery zawodowej i działalności społeczno-politycznej, adres zamieszkania i numer telefonu. Można zaobserwować, że ankiety dla aktywu partyjnego zawierały taki sam zestaw informacji jak ankiety personalne⁷².

⁷¹ *Ibidem*, sygn. 2654, Opinia PPS, 1947 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 2868, Opinia KM/G PZPR w Barcinie, 1973 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 2946, Opinia KM PZPR w Bydgoszczy, 1967 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 3104, Opinia partyjna KP PZPR w Sepólnie, 1950 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 3330, Opinia PPS, 1948 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 3571, Opinia KG PZPR w Osiu, b.d., b.p.; *ibidem*, sygn. 3685, Opinia KD PZPR Bydgoszcz-Szwederowo, b.d., b.p.; *ibidem*, sygn. 4889, Opinia POP PZPR, 1957 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 4963, Opinia KP PZPR w Chełmnie, 1950 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 4963, Opinia KP PZPR w Chełmnie, 1951 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5150, Opinia KP PZPR w Chełmnie, 1953 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5166, Opinia Wojewódzkiego Zjednoczenia PGR w Bydgoszczy (część B), 1964 r., k. 1; *ibidem*, sygn. 5166, Opinia KM PZPR w Toruniu (część B), 1964 r., k. 2; *ibidem*, sygn. 5166, Opinia Wojewódzkiego Zjednoczenia PGR w Bydgoszczy (część B), 1968 r., k. 5; *ibidem*, sygn. 5166, Opinia KP PZPR w Bydgoszczy (część B), 1971 r., k. 10–11v; *ibidem*, sygn. 5166, Opinia PPRN w Bydgoszczy (część B), 1971 r., k. 12; *ibidem*, sygn. 5166, Opinia KW PZPR w Bydgoszczy (część B), 1986 r., k. 49; *ibidem*, sygn. 5185, Opinia KM PZPR w Bydgoszczy, 1953 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5185, Opinia KW PZPR w Bydgoszczy, 1955 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5185, Opinia KM PZPR w Bydgoszczy, b.d., b.p.; *ibidem*, sygn. 5215, Opinia KZ PZPR Węzła Kolejowego w Bydgoszczy, 1980 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5257, Opinia zawodowa Bydgoskiego Zjednoczenia Budownictwa w Bydgoszczy, 1979 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5257, Opinia partyjna POP PZPR Bydgoskiego Zjednoczenia Budownictwa w Bydgoszczy, 1980 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5356, Opinia służbowa Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego Pomorskiego w Bydgoszczy, 1946 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5648, Opinia dyrektora Międzywojewódzkiej Szkoły Partyjnej w Bydgoszczy, 1973 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5648, Opinia PROCESAM, 1972 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5973, Opinia KZ PZPR w Bydgoszczy (część B), 1974 r., k. 2–3; *ibidem*, sygn. 5973, Opinia, 1977 r., k. 6; *ibidem*, sygn. 5973, Opinia KU PZPR przy WSNS w Warszawie, 1977 r., k. 8; *ibidem*, sygn. 6072, Opinia Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej im. Współpraca w Lnianie (część B), 1983 r., k. 3; *ibidem*, sygn. 6072, Opinia KG PZPR w Lnianie (część B), 1983 r., k. 4; *ibidem*, sygn. 6129, Opinia Centralnej Składnicy Importowej „Samopomoc Chłopska” w Bydgoszczy, 1964 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 6638, Opinia Bydgoskiego Zakładu Przemysłu Gumowego w Bydgoszczy, 1950 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 7054, Opinia KP PZPR w Nowym Mieście, 1950 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 7395, Opinia KP PZPR w Rypinie, 1954 r., s. 2.

⁷² *Ibidem*, sygn. 3104, Ankieta personalna, 1950 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 4963, Ankieta personalna, 1949 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5330, Ankieta personalna, 1948 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5044, Ankieta personalna, 1952 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5044, Ankieta personalna, 1955 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5090, Ankieta personalna,

Od 1957 r. zauważalnie zmniejszyła się liczba pytań zawartych w drukach. Ankiety personalne miały coraz mniejszą ilość danych o osobie i jej rodzinie, przebiegu działalności (przed 1939 r., w trakcie okupacji)⁷³. Dwie ankiety zostały wypełnione w 1964 r. i miały identyczny zestaw danych jak druki wytworzone do 1955 r. Można zatem postawić hipotezę, że były to te same formularze⁷⁴. W ankiecie obowiązującej w 1957 r. brakuje rubryk dotyczących członków rodziny, wyjazdów zagranicznych i volkslisty⁷⁵. Formularz z 1970 r. zawierał informacje o: danych osobowych (imię i nazwisko), dacie i miejscu urodzenia, wykształceniu, zawodzie własnym, znajomości języków obcych, zawodzie rodziców, stanie rodziny, stosunku do służby wojskowej, przynależności organizacyjnej (przed wojną, w trakcie okupacji, po wyzwoleniu), dacie wstąpienia do PZPR, karalności oraz przebiegu kariery zawodowej i polityczno-społecznej. Nie podawano danych adresowych⁷⁶. Ankiety z lat 1971–1974 miały bardziej rozbudowany zestaw danych niż ankieta wypełniona w roku 1970. Dodatkowo pojawiły się pytania na temat członków rodziny, stanu majątkowego i wyjazdów zagranicznych. Tabelę dotyczącą kariery zawodowej oraz przynależności organizacyjnej rozbito na dwie, aczkolwiek ich poziom szczegółowości był niższy niż w ankietach sprzed 1957 r.⁷⁷ W jednym przypadku formularz (uzupełniony w 1969 r.) miał taki sam zestaw danych jak omawiane ankiety z okresu 1971–1974⁷⁸.

Dwa formularze ankiet były interesujące: Ankieta działacza Polskiej Partii Robotniczej po wyzwoleniu oraz Ankieta Polskiej Partii Robotniczej i Polskiej Partii Socjalistycznej po wyzwoleniu. Były one skierowane do dawnych działaczy partyjnych. Zbadano ankiety wypełnione w latach 1973 i 1977. Z formularzy można uzyskać następujące informacje: imię, nazwisko, data i miejsce urodzenia, pochodzenie społeczne, wykształcenie, zawód wyuczony i wykonywany, stan cywilny, miejsce zatrudnienia, odznaczenia państwowe, przynależność partyjna, organizacyjna, młodzieżowa (do 1939 r., w trakcie okupacji, po wyzwoleniu), uczestnictwo w reformie rolnej, unarodowieniu przemysłu, zagospodarowaniu Ziemi Zachodnich, referendum i wyborach do sejmu, walce z bandami reakcyjnymi, prześladowaniach przez podziemie, karach partyjnych i sądowych, o stanie zdrowia i zdolności do pracy, o członkach rodziny, przebieg działalności społeczno-politycznej i kariery zawodowej, przebieg służby wojskowej⁷⁹.

1953 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5090, Ankieta personalna, 1955 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5150, Ankieta personalna, 1952 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5185, Ankieta personalna, 1953 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5356, Ankieta personalna, 1951 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5356, Ankieta personalna, 1953 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5377, Ankieta personalna, 1952 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5377, Ankieta personalna, 1953 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5402, Ankieta personalna, 1950 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5402, Ankieta personalna, 1952 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 6865, Ankieta personalna, 1952 r., s. 1–7; *ibidem*, sygn. 7529, Ankieta personalna, 1954 r., b.p.

⁷³ *Ibidem*, sygn. 4889, Ankieta personalna, 1957 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 6129, Ankieta personalna, 1970 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5166, Ankieta personalna (część A), 1971 r., k. 2–3v.; *ibidem*, sygn. 5648, Ankieta personalna, 1972 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5973, Ankieta personalna (część A), 1974 r., k. 5–6v.

⁷⁴ *Ibidem*, sygn. 5044, Ankieta personalna, 1964 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5090, Ankieta personalna, 1964 r., b.p.

⁷⁵ *Ibidem*, sygn. 4889, Ankieta personalna, 1957 r., b.p.

⁷⁶ *Ibidem*, sygn. 6129, Ankieta personalna, 1970 r., b.p.

⁷⁷ *Ibidem*, sygn. 5166, Ankieta personalna (część A), 1971 r., k. 2–3v.; *ibidem*, sygn. 5648, Ankieta personalna, 1972 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5973, Ankieta personalna (część A), 1974 r., k. 5–6v.

⁷⁸ *Ibidem*, sygn. 5044, Ankieta personalna, 1969 r., b.p.

⁷⁹ *Ibidem*, sygn. 2868, Ankieta personalna działacza Polskiej Partii Robotniczej po wyzwoleniu, 1973 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 3571, Ankieta personalna Polskiej Partii Robotniczej i Polskiej Partii Socjalistycznej po wyzwoleniu, 1977 r., b.p.

Kwestionariusz personalny PPS zawierał następujący zestaw danych: nazwisko i imię, imiona rodziców, miejsce i data urodzenia, narodowość, przynależność państwowa, stan cywilny, nazwisko panięńskie żony, wykształcenie, zawód, miejsce pracy, imiona i wiek dzieci oraz do jakich organizacji należą, przynależność do organizacji politycznych (przed wojną, w czasie okupacji, po wojnie), działalność polityczna i społeczna (forma opisowa), udział rodziny w życiu politycznym, karalność (sądowa, partyjna, związkowa), data wstąpienia do PPS, numer legitymacji członkowskiej, okres przerwy w członkostwie w PPS, udział w referendum z 1946 r. i w wyborach 1947 r., członkostwo we władzach partyjnych, opis działalności w ruchu zawodowym, stan majątkowy, zawód rodziców⁸⁰.

Kwestionariusz dla członków i wstępujących do PPR zawierał informacje o: imieniu i nazwisku, imieniu ojca, pseudonimie, płci, dacie urodzenia, narodowości, języku ojczystym, miejscu urodzenia, dacie wstąpienia do PPR, funkcjach partyjnych, pochodzeniu społecznym, wykształceniu, zawodzie, przebiegu kariery zawodowej, udziale w pracach rad narodowych, związkach zawodowych, organizacjach młodzieżowych, organizacjach społecznych, znajomości języków obcych, służbie wojskowej, służbie w Gwardii Ludowej, Armii Ludowej, konspiracji wojskowej, uczestnictwie w działaniach partyzanckich, odniesionych ranach, odznaczeniach, członkostwie w Komunistycznej Partii Polskiej, członkostwie w innych organizacjach partyjnych, przynależności do opozycji i/lub grup antypartyjnych, członkostwie w organizacjach młodzieżowych, odbyciu kary więzienia, zachowaniu w trakcie śledztwa i/lub w więzieniu czy w obozie, karalności, wyrokach, imieniu i nazwisku małżonka, panięńskim nazwisku żony, karalności partyjnej, adresie. Dodatkowo na formularzu znajdowało się miejsce na podpis świadka potwierdzającego przynależność partyjną oraz do Gwardii Ludowej lub Armii Ludowej⁸¹.

Zestawiwszy kwestionariusze PPS i PPR, można zauważyć, że ten drugi był bardziej rozbudowany i szczegółowy w części osobowej. Formularz PPS był natomiast uboższy w informacje o członku partii, chociaż zawierał więcej danych o jego rodzinie.

Kwestionariusz członka/kandydata PZPR z 1949 r. uwzględniał poniższe informacje: imię i nazwisko, imię ojca, nazwisko panięńskie, data i miejsce urodzenia, numer legitymacji członkowskiej/kandydackiej PPR i PPS, pochodzenie społeczne rodziców i kandydata, wykształcenie, zawód wyuczony i wykonywany, stan majątkowy, służba wojskowa, przynależność do organizacji politycznej i społecznej (przed wojną, w trakcie okupacji, po wyzwoleniu), kiedy i gdzie wstąpił do PPR, PPS, RPPS, ukończone kursy partyjne, karalność partyjna, funkcje w organizacjach społecznych, samorządowych i innych, represjach sprzed 1939 r. i w trakcie okupacji⁸².

⁸⁰ *Ibidem*, sygn. 2654, Polska Partia Socjalistyczna – kwestionariusz personalny, 1947 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 3330, Polska Partia Socjalistyczna – kwestionariusz personalny, 1948 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 7183, Polska Partia Socjalistyczna – kwestionariusz personalny, 1948 r., b.p.

⁸¹ *Ibidem*, sygn. 2861, Kwestionariusz dla członków i wstępujących do PPR, 1946 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 2940, Kwestionariusz dla członków i wstępujących do PPR, 1948 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 3036, Kwestionariusz dla członków i wstępujących do PPR, 1945 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 3104, Kwestionariusz dla członków i wstępujących do PPR, 1947 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 3327, Kwestionariusz dla członków i wstępujących do PPR, 1945 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 4963, Kwestionariusz dla członków i wstępujących do PPR, 1945 r., b.p.

⁸² *Ibidem*, sygn. 2620, Kwestionariusz członka/kandydata PZPR, 1949 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 2654, Kwestionariusz członka/kandydata PZPR, 1949 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 3104, Kwestionariusz członka/kandydata PZPR, 1949 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 6638, Kwestionariusz członka/kandydata PZPR, 1949 r., b.p.

Analizę kwestionariuszy osobowych KC PZPR przeprowadzono na materiałach wypełnionych w latach 1974, 1980–1983. Zbadane formularze przynoszą następujące dane: nazwisko, imię, imię ojca, nazwisko rodowe, imię i nazwisko panieńskie matki, data i miejsce urodzenia, obywatelstwo, pochodzenie społeczne, numer dowodu osobistego, numer legitymacji partyjnej, narodowość, stan cywilny, wykształcenie, znajomość języków obcych, stosunek do służby wojskowej, przebieg służby wojskowej, pobyty za granicą, kary z wyroku sądowego, kary partyjne, dane o rodzinie, przebieg pracy zawodowej, dochody netto w aktualnym miesiącu, przynależność do organizacji polityczno-społecznych (przed wojną, w trakcie okupacji, po wyzwoleniu), szczególne osiągnięcia i wyróżnienia, odznaczenia i order państwowe, stan majątkowy, adres i numer telefonu⁸³.

Porównawszy kwestionariusze PZPR, zaobserwowano, że formularze z 1949 r. miały mniej danych niż późniejsze dokumenty. W powojennych pismach pojawiały się pytania o PPR, PPS i RPPS oraz o kursy partyjne, pochodzenie społeczne rodziców, represje przed 1939 r. i podczas okupacji. Nie występują one w późniejszych drukach, choć w nich z kolei są pytania o: stosunek i przebieg służby wojskowej, rodzinę, znajomość języków obcych, pobyty zagraniczne, o rodzinie, karalność sądową, szczególne osiągnięcia, odznaczenia.

Na podstawie powyższej analizy stwierdzono, że zarówno ankiety, jak i kwestionariusze zawierają podobne zestawy informacji o osobie. Odnotowano natomiast, że poziom szczegółowości pytań jest uzależniony od okresu, w jakim wypełniano dokumenty. Należy również zauważyć, że omawiane formularze stanowią bogatą syntezę informacji o człowieku.

Największą grupę dokumentów znajdujących się w aktach osobowych stanowią życiorysy. Przygotowywali je kandydaci i członkowie PZPR, PPR, PPS oraz osoby starające się o pracę lub już zatrudnione. Przyjmowały formę wypowiedzi pisemnej, najczęściej zajmowały jedną stronę A4. Dowiadujemy się z nich podstawowych informacji o osobie i jej rodzinie, przebiegu kariery zawodowej, postawie społeczno-politycznej, czym zajmowała się przed 1939 r., w trakcie okupacji oraz po wojnie. Informacje zawarte w życiorysach są subiektywne. Autorzy poprzez opis własnego życia pragnęli osiągnąć określony cel, np. zatrudnienie czy awans w partii. Dlatego też w tego rodzaju dokumentach przedstawiali siebie w jak najkorzystniejszym świetle. Z tych powodów życiorysy powinny być dokładnie weryfikowane jako źródło historyczne⁸⁴.

⁸³ *Ibidem*, sygn. 5166, Kwestionariusz osobowy KC PZPR (część A), 1979 r., k. 9–10v.; *ibidem*, sygn. 5166, Kwestionariusz osobowy KC PZPR (część A), 1981 r., k. 11–12v.; *ibidem*, sygn. 5973, Kwestionariusz osobowy KC PZPR (część A), 1974 r., k. 2–3v.; *ibidem*, sygn. 6072, Kwestionariusz osobowy KC PZPR (część A), 1983 r., k. 2–3v.; *ibidem*, sygn. 6257, Kwestionariusz osobowy KC PZPR, 1980 r., b.p.

⁸⁴ *Ibidem*, sygn. 2654, Życiorys, b.d., b.p.; *ibidem*, sygn. 2868, Życiorys własny, 1975 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 2946, Życiorys, b.d., b.p.; *ibidem*, sygn. 3104, Mój życiorys, 1948 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 3104, Życiorys, 1948 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 3104, Życiorys, 1950 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 3263, Życiorys, b.d., b.p.; *ibidem*, sygn. 3571, Życiorys, b.d., b.p.; *ibidem*, sygn. 3625, Mój życiorys, b.d., b.p.; *ibidem*, sygn. 4889, Życiorys, 1957 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 4963, Życiorys, 1948 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 4963, Życiorys, 1949 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5044, Życiorys, 1952 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5044, Życiorys, 1955 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5044, Życiorys, 1969 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5090, Życiorys, 1955 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5150, Życiorys, 1952 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5166, Życiorys (część A), 1981 r., k. 4–5v.; *ibidem*, sygn. 5166, Życiorys (część A), b.d., k. 7–8; *ibidem*, sygn. 5185, Życiorys, 1953 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5191, Życiorys, 1963 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5215, Życiorys, 1980 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5257, Życiorys, 1980 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5356, Życiorys, 1953 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5377, Życiorys, 1952 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5377,

Wnioski

Na podstawie zebranych danych można wysnuć wniosek, że zawartość akt osobowych jest różnorodna. Znajdują się w nich dokumenty związane z działalnością w partii czy dotyczące przebiegu pracy oraz spraw emerytalno-rentowych. W aktach osobowych mogą pojawić się materiały, które nie odnoszą się wprost do działalności w strukturach partii, np. nekrolog, mowa pogrzebowa, odpis książki, badania krwi. Akta osobowe dzięki takiej różnorodności zyskują na wartości jako źródła historyczne, ponieważ zawierają wiele interesujących informacji o osobie i jej otoczeniu.

Archiwalia z serii „Akta personalne i wspomnienia działaczy ruchu robotniczego” są zbiorem różnych dokumentów o danym człowieku. W teczkach przeważają materiały z okresu powojennego. Znajdują się w nich również wspomnienia zarówno samych działaczy, jak i o członkach partii. Nie mają jednolitej struktury, lecz są zbiorem dokumentów powiązanych z konkretną osobą. Seria ta prawdopodobnie powstała w wyniku pracy archiwistów partyjnych gromadzących akta w ramach działalności dokumentacyjnej o członkach ruchu robotniczego. Potwierdzeniem tej hipotezy mogą być liczne artykuły dotyczące spuścizn archiwalnych, które publikowano na łamach biuletynu „Archiwa Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej”. Brak tekstów o aktach personalnych PZPR może świadczyć o tym, że działacze partyjni, archiwiści i historycy nie dostrzegali potencjału tego rodzaju źródeł i traktowali je wyłącznie jako materiał użytkowy dla instancji partyjnych.

Akta z serii „Teczki personalne nomenklatury” oraz „Akta osobowe: pracowników organizacji partyjnych PZPR, członków oraz akta emerytalne ich rodzin” ukazują, że archiwalia w nich zgromadzone mają jednorodny charakter i dotyczą pracy oraz działalności w partii. Dokumenty te zostały wytworzone i zgromadzone przez organy PZPR. Analizując obie serie, należy stwierdzić, że ww. materiały można podzielić na trzy grupy. Pierwszą stanowią dokumenty kandydata/członka partii lub pracownika (życiorysy, ankiety, świadectwa, podania o przyjęcie itp.). Drugą tworzą dokumenty związane z przebiegiem kariery partyjnej/zawodowej (charakterystyki, opinie, wnioski o awans, świadectwa pracy, obliczenia wynagrodzeń, uchwały egzekutywy itp.). Do trzeciej zaliczono z kolei dokumentację emerytalno-rentową (związaną z obliczeniami rent i emerytur).

W tekście omówiono jedną metodę badawczą – badanie reprezentacyjne, które miało proste założenia. Nie ma oczywiście przeszkód, by je skomplikować i np. przeanalizować wyłącznie akta osobowe sekretarzy partyjnych. Badanie można dodatkowo rozszerzyć o inne zespoły archiwalne proveniencji partyjnej, a następnie porównać je ze sobą, np. zbadać akta osobowe wszystkich członków egzekutywy z danego regionu. Tego rodzaju źródła archiwalne można wykorzystać podczas omawiania studium przypadku albo do analiz komparatystycznych.

Życiorys, 1953 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5402, Życiorys, 1952 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5402, Życiorys, 1950 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5648, Życiorys, 1972 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 5973, Życiorys (część A), 1977 r., k. 4–4v.; *ibidem*, sygn. 5973, Życiorys (część A), 1979 r., k. 7; *ibidem*, sygn. 6072, Życiorys (część A), 1985 r., k. 4–4v.; *ibidem*, sygn. 6129, Życiorys, b.d., b.p.; *ibidem*, sygn. 6257, Życiorys, 1980 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 6638, Życiorys, 1950 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 6638, Życiorys, 1951 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 6638, Życiorys, 1952 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 6638, Życiorys, 1953 r., b.p.; *ibidem*, sygn. 6865, Życiorys, 1952 r., s. 8; *ibidem*, sygn. 7529, Życiorys, 1954 r., b.p.

W wyniku analizy źródeł archiwalnych wytypowano pięć rodzajów dokumentów zawierających najwięcej danych osobowych oraz występujących najczęściej w badanych jednostkach archiwalnych: opinie, charakterystyki, ankiety personalne, kwestionariusze i życiorysy. Na ich podstawie można uzyskać wiele istotnych informacji o danej osobie, jej rodzinie oraz otoczeniu. Należy zauważyć, że większość wymienionych źródeł ma ten sam zestaw danych: charakterystyki są zbliżone do opinii, a ankiety personalne do kwestionariuszy. Jedynym niepowtarzalnym dokumentem jest życiorys, ponieważ był tworzony przez osobę, której dotyczył.

W okresie powojennym poziom szczegółowości ankiet personalnych i kwestionariuszy osobowych był większy niż w latach późniejszych. Formularze od lat pięćdziesiątych XX w. zaczęły mieć coraz mniejszą liczbę pytań. Można postawić hipotezę, że dokumenty te początkowo miały pełnić funkcję informacyjno-kontrolną oraz mogły być wykorzystywane przez organy bezpieczeństwa do wykrywania „wrogiego elementu”. Z czasem zaczęły pełnić jedynie funkcję informacyjną dla organów partyjnych. W celu zbadania tego założenia należałoby przeanalizować akta operacyjne aparatu represji oraz normatywy regulujące powstawanie formularzy osobowych. Druki ankiet i kwestionariuszy dostarczają najwięcej informacji osobowych, dzięki czemu mogą być wykorzystywane w różnych badaniach. Negatywną cechą tego rodzaju źródeł jest fakt, że dane w nich zawarte są syntetyczne i dotyczą jedynie fragmentu życia.

Charakterystyki i opinie były wytwarzane przez zwierzchników zarówno działaczy, jak i pracowników. Miały one – jak już wspomniano – zbliżony zestaw wiadomości. Zawierały subiektywne i niepełne informacje o osobie, ponieważ nie przedstawiały całej jej historii i postawy. Przygotowywano je w wyniku konkretnych zapytań (o światopogląd, ustosunkowanie do komunistycznej rzeczywistości, zachowanie w pracy itp.), co powodowało, że odpowiedzi odnosiły się do wybranych faktów z życia, cech charakteru czy wykonywanej pracy. Te źródła archiwalne należy konfrontować z innymi dokumentami, gdyż jest to zwięzły i subiektywny opis osoby dokonany przez przełożonego.

Interesującym materiałem analitycznym są życiorysy. Te autobiograficzne opisy życia kandydatów, członków i pracowników PZPR można wykorzystać w różnych badaniach, np. egodokumentalnych. W tego rodzaju źródłach znajdują się informacje o człowieku, jego postawie czy też środowisku, w którym przebywa. Jest to forma nader subiektywna, dlatego analizy życiorysów powinny być przeprowadzane niezwykle uważnie.

Niewątpliwie truizmem jest twierdzenie, że w aktach personalnych znajduje się duża grupa dokumentów, z której można uzyskać informacje o osobie. Na podstawie tego rodzaju źródeł można prowadzić wiele istotnych badań naukowych. Dokumentacja ta wykorzystywana jest przede wszystkim do tworzenia biografii i biogramów członków oraz pracowników PPS, PPR i PZPR. Informacje w nich zgromadzone będą pomocne w studiach prozopograficznych i antropologicznych. Dodatkowo będą pomocne w badaniach nad strukturą zatrudnienia, demograficznych i genealogicznych. Ponadto warto się nimi posłużyć podczas zgłębiania dziejów ruchu robotniczego, historii politycznej lub codzienności. Akta osobowe znajdują zastosowanie w naukach socjologicznych i ekonomicznych. Omawiana dokumentacja stanowi nieocenione źródło wiedzy o ludziach minionego ustroju i ich otoczeniu.

Największym minusem omawianej dokumentacji jest to, że dotyczy jedynie fragmentu życia, tj. od momentu zatrudnienia lub wstąpienia do partii (czasami może zawierać

wcześniejsze dane) aż do rozwiązania umowy, rezygnacji z członkostwa czy też śmierci osoby. Dlatego akta osobowe trzeba uzupełniać innymi źródłami archiwalnymi.

Należy podjąć dalsze rozważania nad zawartością akt osobowych wytworzonych przez różne instancje PPS, PPR i PZPR. Służyłyby one najpierw poznaniu, jakie dokumenty się w nich znajdują i jakie informacje mogą nam dostarczyć o człowieku, tym bardziej że w jednostkach archiwalnych znajdują się różnego typu dokumenty. W dalszej kolejności można by zgłębić procesy aktotwórcze z uwzględnieniem relacji zachodzących między odmiennymi typami dokumentów, np. akt osobowych i protokołów egzekutywy.

Na koniec warto dodać, że należy podjąć próby stworzenia metodologii badań akt osobowych (źródeł archiwalnych o człowieku). Aby móc zrealizować ten postulat, najpierw musi powstać więcej prac naukowych im poświęconych, ponieważ w polskiej literaturze archiwalnej nadal brakuje publikacji dotyczących omawianego zagadnienia. Powstające prace w głównej mierze odnoszą się bowiem do zagadnienia wartościowania archiwalnego dokumentacji osobowej. Brakuje natomiast tekstów dotyczących opracowania, udostępniania czy metod badania zawartości tego rodzaju źródeł archiwalnych. Praktyka badawcza powstająca w wyniku kolejnych analiz tych materiałów archiwalnych powinna dać asumpt do rozpoczęcia dyskusji metodologicznej na powyższy temat.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Państwowe w Bydgoszczy

Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Bydgoszczy: 2579; 2620; 2654; 2861; 2868; 2940; 2946; 3036; 3104; 3263; 3327; 3330; 3571; 3625; 3685; 4889; 4938; 4963; 5044; 5090; 5150; 5166; 5185; 5191; 5215; 5257; 5304; 5330; 5356; 5377; 5402; 5447; 5648; 5973; 6072; 6129; 6257; 6434; 6600; 6638; 6865; 6874; 7054; 7183; 7227; 7395; 7529; 7556.

Akty normatywne

Ewidencja, opracowanie materiałów wspomnieniowych i osobowych [w:] Wytyczne w sprawie działalności archiwów KW PZPR, Warszawa 1976.

Gromadzenie akt osobowych b. członków PZPR i działaczy ruchu robotniczego przejętych z rejonów ewidencji oraz Referatu ds. Działaczy KW [w:] Wytyczne w sprawie działalności archiwów KW PZPR, Warszawa 1986.

Gromadzenie, ewidencja, opracowywanie materiałów wspomnieniowych i akt osobowych [w:] Wytyczne w sprawie działalności archiwów KW PZPR, Warszawa 1986.

Instrukcja w sprawie inwentaryzowania, opracowania i udostępniania materiałów osobowych i wspomnieniowych przez Archiwum KW PZPR [w:] Archiwa komitetów wojewódzkich PZPR – zbiór przepisów, Warszawa 1969.

Pismo okólne nr 1 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 29 kwietnia 1992 r. w sprawie postępowania z dokumentacją przejętą z b. archiwów komitetów wojewódzkich Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (KW PZPR) [w:] Zbiór przepisów archiwalnych wydanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w latach 1952–2000, wybór i oprac. M. Tarakanowska, E. Rosowska, Warszawa 2001.

- Pismo okólne nr 3 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 24 października 1994 r. w sprawie oceny dokumentacji przejętej z b. archiwów komitetów wojewódzkich PZPR* [w:] *Zbiór przepisów archiwalnych wydanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w latach 1952–2000*, wybór i oprac. M. Tarakanowska, E. Rosowska, Warszawa 2001.
- Pismo okólne z dnia 29 września 1958 r. w sprawie komisijnego niszczenia akt partyjnych byłych członków i kandydatów partii* [w:] *Archiwa komitetów wojewódzkich PZPR – zbiór przepisów*, Warszawa 1969.
- Zasady gromadzenia i archiwalnego opracowania spuścizn w Centralnym Archiwum KC PZPR*, „Archiwa Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej” 1986, nr 8.

Opracowania

- Burzyński A., *Elementy statystyki dla historyków. Materiały do ćwiczeń, wykładów i metodyki prac badawczych*, t. I, Kraków 1980.
- Czarnecka R., *Spuścizna Stanisława Skrzyszewskiego w CA KC PZPR (zawartość i metody archiwalnego opracowania)*, „Archiwa Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej” 1988, nr 10.
- Czarnota T., *Kartotekarze i kartoteki w komitetach powiatowych PZPR województwa lubelskiego*, „Wschodni Rocznik Humanistyczny” 2018, t. 15, nr 3.
- Dembowy B., *Inwentarz archiwalny Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Bydgoszczy*, Bydgoszcz 2007.
- Gołombiowski M., *Potrzeby informacyjne użytkowników informacji archiwalnej*, „Zagadnienia Informacji Naukowej” 1979, nr 1.
- Jarosz R., *Ukryty skarb. Akta osobowo-płacowe PZPR/SdRP w Archiwum Rotacyjnym „Ład” w Lubnej* [w:] *Dzieje biurokracji*, t. 4, cz. 2, red. A. Górak, K. Latawiec, D. Magier, Lublin–Siedlce 2011.
- Kołomejczyk N., *Wojewódzkie archiwa PZPR*, „Archiwa Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej” 1980, nr 1.
- Kołomejczyk N., *Spuścizny – problemy ich zawartości i opracowania (z doświadczenia Centralnego Archiwum KC PZPR)*, „Archiwa Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej” 1983, nr 5.
- Krupska Z., *Problemy oceny akt personalnych wytworzonych w okresie Polski Ludowej*, „Archeion” 1983, t. 76.
- Louchin J., *Masowość dokumentacji personalnej oraz jej wartościowanie na przykładzie zasobu Archiwum Państwowego Dokumentacji Osobowej i Płacowej w Milanówku* [w:] *Dokumentacja masowa. Z problematyki kształtowania zasobu archiwalnego*, red. I. Mamczak-Gadkowska, K. Strykowski, Poznań 2012.
- Magier D., *Dokumentacja personalna PZPR w praktyce metodycznej archiwów państwowych (exemplum Archiwum Państwowego w Lublinie)* [w:] *Dzieje. Wojsko. Edukacja. Księga jubileuszowa Profesora Henryka Hermanna w 70. rocznicę urodzin*, red. M. Bednarzak-Libera, J. Gmitruk, Warszawa–Siedlce 2010.
- Magier D., *Instrukcja organizacyjna Polskiej Partii Robotniczej z 10 września 1944 roku*, „Res Historica” 2018, nr 45.
- Magier D., Żukowski M., *Pracownicy etatowi Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w świetle wybranych normatywów partyjno-państwowych z 1949, 1972 i 1983 roku*, „Wschodni Rocznik Humanistyczny” 2013, t. 9.
- Miłoch R., Szafron T., *Akta osobowo-płacowe bylej PZPR zgromadzone w Archiwum Państwowym w Katowicach jako przykład źródła do badań nad historią PRL*, „Szkice Archiwalno-Historyczne” 2010, nr 6.

- Mroczkowski W., *Ważniejsze nabytki akt Centralnego Archiwum KC PZPR w latach 1976–1979*, „Archiwa Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej” 1980, nr 1.
- Mroczkowski W., *Zbiory i spuścizny działaczy PPS przechowywane w Centralnym Archiwum KC PZPR*, „Archiwa Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej” 1982, nr 4.
- Paterski K., *Zabezpieczenie dokumentacji osobowo-płacowej zakładów pracy w II poł. XX w. oraz u progu XXI w.*, „Problemy Archiwistyki” 2009, nr 1.
- Peplowska K., *Dokumentacja osobowa i placowa* [w:] *Współczesna dokumentacja urzędowa*, red. H. Robótka, Toruń 2011.
- Pietrzyk Z., *Stan gromadzenia i archiwalnego opracowania akt PZPR w archiwach komitetów wojewódzkich w świetle ankiety sprawozdawczej CA za rok 1980*, „Archiwa Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej” 1981, nr 3.
- Strykowski K., *Dokumentacja masowa i jej wartościowanie w archiwach wybranych krajów frankofońskich (na przykładzie akt osobowych)* [w:] *Dokumentacja masowa. Z problematyki kształtowania zasobu archiwalnego*, red. I. Mamczak-Gadkowska, K. Strykowski, Poznań 2012.
- Szczygielski Z., *Uwagi o metodach i sposobie gromadzenia wspomnień*, „Archiwa Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej” 1985, nr 7.
- Woszczyński B., *Dokumentacja partyjna w polskich archiwach państwowych*, „Archeion”, 1996, t. 96.

Strony internetowe

- Archiwum Państwowe w Bydgoszczy, Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Bydgoszczy, <https://szukajwarchiwach.pl/6/1935/0#tabZespol> (dostęp 7 III 2021 r.).
- Archiwum Państwowe w Bydgoszczy, Lista zespołów, [https://szukajwarchiwach.pl/6/str/3/100?sort=syg_order&filtr=Polskiej%20Zjednoczonej%](https://szukajwarchiwach.pl/6/str/3/100?sort=syg_order&filtr=Polskiej%20Zjednoczonej%20) (dostęp 7 III 2021 r.).
- Kalkulator doboru próby*, <https://www.naukowiec.org/dobor.html> (dostęp 7 III 2021 r.).
- Kalkulator wielkości próby*, <https://pbs.pl/dobor-proby-badawczej/> (dostęp 7 III 2021 r.).
- Random.org*, <https://www.random.org/integers/?fbclid=IwAR18OK7QbLN5r7Nph9jOUikHfzzCZbKXUqfruJxDawFW52C85sU4s2EMJCo> (dostęp 7 III 2021 r.).

STRESZCZENIE

Niniejszy artykuł omawia zawartość akt osobowych zgromadzonych przez Archiwum Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Bydgoszczy, a obecnie przechowywanych w zespole archiwalnym „Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Bydgoszczy” w Archiwum Państwowym w Bydgoszczy. Na podstawie losowo wybranych materiałów przedstawiono zawartość jednostek archiwalnych, po czym dokonano analizy wybranych dokumentów w celu ustalenia, jakich informacji o osobie dostarcza zachowana dokumentacja personalna PZPR.

Słowa kluczowe: Polska Zjednoczona Partia Robotnicza, Archiwum Państwowe w Bydgoszczy, akta osobowe PZPR, Komitet Wojewódzki PZPR w Bydgoszczy.

ABSTRACT

This article discusses the contents of personal files gathered by the Archive of the PZPR Voivodeship Committee in Bydgoszcz and currently stored in the archival fonds ‘Voivodeship Committee of the Polish United Workers’ Party in Bydgoszcz’ in the State Archive in Bydgoszcz. On the basis of randomly selected materials, the content of archival units is presented and then an analysis of selected documents is carried out in order to determine what information on a person is provided by the preserved personal documentation of the PZPR.

Keywords: Polish United Workers’ Party, State Archive in Bydgoszcz, PZPR personal files, PZPR Voivodeship Committee in Bydgoszcz.